

MARTA CARAMÉS BOADA

"Esmorzant entre dones". Una experiència en educació d'adultes

"S'acosten les 11 del matí. Fa 1 hora llarga que treballem, llegim, escrivim, i parlem, sobretot parlem. Una o dues de nosaltres s'aixeca i va cap a la cuina. Sentim soroll de plats i el nostre estómac es remou. Uns minuts després l'olor de cafè ens envaeix, es barreja entre les nostres paraules. Algunes pleguem i anem cap a la cuina a preparar les tasses, altres acabem el que estàvem fent i després també pleguem.

Alguna arriba ara, a l'hora de l'esmorzar, tenia coses a fer i no ha pogut venir abans. Es posa a escalfar la llet.

Falta pa ! No n'hi haurà prou amb una barra. Baixem a comprar-ne més.

I com en un ball, on tothom sap moure's al ritme de la música, parem una gran taula, amb cafè, pa, formatge, mantega, melmelada...

Entre la mantega, el sucre i el cafè xerrem, a vegades totes, a vegades per grupets, parlem de com ens van les coses, d'algun problema, d'alguna il·lusió...

I així, dia a dia, compartim aquest espai que ens anem fent cada

vegada més nostre.

En aquest ball, he hagut d'aprendre a ballar, al principi em sentia rígida, no coordinava bé, buscava el sucre per portar-lo a la taula quan ja hi era i ... Mentre això passava, veia com les altres es movien i ballaven sense problemes, no xocaven, i preparaven les coses amb harmonia, tot continuant amb la conversa del dia a dia que s'havia encetat amb l'olor de cafè.

Sentia que descobria un espai de llibertat nou per a mi, un espai entre dones que ballaven com ho havien fet tota la vida".

Aquesta seria una petita fotografia de l'esmorzar entre dones del que ara m'agradaria parlar. És per tant, la meua mirada d'aquesta experiència que comparteixo dia a dia amb un grup de Dones.

Aquest esmorzar és un espai que es troba dins del que s'anomena Curs de Formació Global, on fem classes d'alfabetització, una mica de llengua per a dones immigrants, un taller de cuina, entre altres. Ara bé, el que sí fem cada dia a mig matí és : Esmorzar. En principi era una parada, un descans entre un taller i un altre. I a poc a poc, aquest espai va agafant cada vegada més força, més temps de rellotge i més espai en el Curs. És un espai de trobada que hem anat creant, un espai de diàleg, un espai de relació on la quotidianitat i el dia a dia presideixen la taula.

I al voltant d'aquesta taula ens trobem un grup d'unes 15 dones, a vegades 10, a vegades 17, algunes són dones que han vingut a participar en el curs, la gran majoria són dones del Marroc, de Tànger, Nador, Tetuan, sobretot de pobles de la costa nord, altres, són dones d'Andalusia, València i també de Sant Boi de Llobregat, on es realitza el curs.

Totes, la majoria amb fills, i una casa de la qual tenir cura, es troben perseguint a vegades les mateixes coses i a vegades coses ben

diferents.

En aquest espai també participen algunes voluntàries, alumnes de pràctiques i jo mateixa com a Educadora del curs.

Moltes de les dones que participen en el curs estan passant per un moment difícil a la vida, algunes sense papers volen aprendre la llengua per poder-se moure una mica pel barri, altres es troben soles, sentint-se tancades a casa, l'alcoholisme del marit d'alguna, una llarga malaltia, alguna situació de maltractament, la drogaaddicció d'algun fill, són allò que fa difícil aquest dia a dia. On simplement viure amb una mica de tranquil·litat, aixecar el cap i tirar endavant no es fa gens fàcil.

Cal molta força per anar tirant, per anar teixint i creant la vida. I em sembla veure, que és precisament aquesta força de crear i re-crear la vida, la que fa que sigui tan potent quan s'uneix, quan es troba amb la d'una altra dona.

Juntes, a l'hora de l'esmorzar treuen, trèiem, la força, la intensitat de la vida, la intensitat que es contagia, es crea i es manté amb la relació. Amb la relació on no surten només els problemes i les dificultats, sinó la força i la bellesa per estar vives.

Sento, amb el que he explicat fins ara, que ja he començat a parlar del saber d'aquestes dones, del saber de la vida, de la cura de l'altra, de la cura dels fills i filles, de la cura del propi espai, de la recerca dels propis espais de llibertat, del saber estar al costat de l'altra.

A més a més, aquest saber parteix d'un grup de dones que quasi no van anar a l'escola. Dones que no han anat a l'escola, ni a la universitat, que no són escriptores, ni ocultes ni reconegudes posteriorment. Són dones que viuen en el dia a dia, i crec que és en la seva/nostre quotidianaïtat on sorgeix la seva grandesa. Són dones que no han anat a estudiar, algunes no han treballat quasi mai fora

de casa, i, el que em sembla més important, algunes no volen fer-ho.

I aquí ve una altra de les coses que estic aprenent amb elles: escoltar el propi desig. Estic aprenent a escoltar el seu desig en relació al meu com a educadora.

Algunes d'aquestes dones busquen en el curs un espai de trobada, de relació, d'esmorzar, diria jo. Volen aprendre la llengua, però no sempre per anar a treballar fora de casa. Vaig aprendre que aquest era el meu desig per algunes d'elles i no el seu, no totes volen aconseguir una feina, i jo estava posant el meu desig per sobre del seu. I em pregunto: era la meua manera d'entendre el desig de ser dona el que imposava, potser?

Així doncs, estic aprenent a escoltar quin és el seu desig, i en tot cas a acompanyar-lo, a estirar d'ell. I a més, a no posar el meu a sobre, sinó en tot cas al costat.

Ara bé, també voldria dir que algunes d'elles sí volen "aprendre de lletres" com diu la cançó. Una d'elles, per exemple acaba de fer l'examen de Certificat Escolar i diu que es sent animada per continuar estudiant. Una altra, que era quasi analfabeta (en el llegir i escriure i no en la vida) ara apaga la tele els diumenges a la tarda per posar-se a llegir. I com ella mateixa diu: *"Esto de aprender a leer es lo mas grande que me ha pasado en la vida, bueno, lo segundo, lo primero el nacimiento de mis 7 hijos"*.

Possiblement, el que ha passat amb aquestes dues dones, per exemple, és que els nostres desigs s'han trobat, i hem aconseguit que aquest "aprendre de lletres" no estigui desconnectat de la vida.

Elles ho fan possible, fan possible el que es proposen, a poc a poc, en processos lents i llargs, però sempre escoltant-les -escoltant-nos-.

Per tant, penso que la meua tasca amb elles és, també, la

d'acompanyar els seus propis processos. En aquest acompanyar, són elles les que prenen decisions sobre el camí que trien, sobre el que volen fer al curs i sobre quines coses els agradaria aprendre. Així, penso que en la nostra tasca educativa, per més que pensem que per una dona seria molt important que aprenguéss determinades habilitats del món del treball, per exemple, perquè poguéss trobar una feina i no dependre econòmicament del seu marit, no podem orientar tota la tasca educativa amb ella en aquest sentit si no és el que ella vol.

Arribades a aquest punt, ens podríem preguntar, sí, però: Com? Com poses en joc tot això que sembla orientar i guiar la teva pràctica? Amb quines coses per exemple? Doncs per exemple amb el Taller de Cuina.

Aquest taller el fem un cop a la setmana, i un cop cada setmana, una de nosaltres és la "professora" de cuina que ensenya a les altres com fer un plat. Aquest és un taller molt ric, molt intens, que a totes ens agrada. Mentre una o dues cuinen, van explicant oralment el que fan, així anem parlant del que fan, de com ho fan, els ingredients que utilitzen. També fem intercanvis de costums, tastem sabors nous i així ensenyem i aprenem entre totes. Després algunes passen les receptes a l'ordinador, altres les escriuen a mà, i al final, i potser el més important, ens ho mengem plegades.

És un espai molt interessant i intens el de la cuina, perquè hi tenen lloc moltes coses alhora. Jo destacaria tres coses importants d'aquest taller.

La primera és que és un taller que parteix del seu saber, parteix de quelcom que totes saben fer molt bé, que és cuinar. Mentre al mateix temps parlem i escrivim per comunicar-nos, per explicar a les altres el que fem. Així, crec que trobem sentit al parlar i a l'escriure barrejats a la cuina, barrejats en la vida, perquè en el cuinar i en el parlar de la nostra cuina, posem paraules a la nostra cultura, a la

nostra història... i potser també a qui som.

La segona cosa que voldria destacar sobre el taller de cuina és que em sembla veure-hi un saber de les dones, que com deia Núria Pérez de Lara en el Seminari de Duoda: *gratis et amore*, l'ensenyança de l'ordre simbòlic de la mare, que es previ a la paraula. Un saber de la relació, del tenir cura de l'altra, de la carícia, del "estar" al costat. Un saber en els vincles que establím entre nosaltres, que jo anomeno avui amb la cuina i amb l'esmorzar entre dones. Diria, doncs, que aquest saber ens diu coses importants sobre aquest *educar en relació* que avui ens ocupa.

Així, amb paraules de la Núria:¹ " (...) *las mujeres y las madres ordenamos también otras cosas que no son palabras. Y ese otro orden que producimos es también un orden simbólico, o al menos, así lo creo yo. Pues, antes de la palabra, para que la palabra nazca en quien la recibe, es necesario que pueda escucharla, es necesario que se haya establecido ya un diálogo humanizador: ese diálogo de la ternura profunda de que nos habla María Zambrano, una ternura que sabe y que nace en cada madre, incluso siendo contra su voluntad, ante la presencia de su criatura. La ternura que sabe acariciar, dando ya con esa caricia, un orden al mundo; el orden que nos permite sentir-nos con un lugar en él. Un orden, que procede de la demanda profunda de toda criatura humana al nacer, la de tener un lugar en el mundo. Un lugar sin el cual no habría palabras. Ese primer orden, del recibimiento, de la acogida, que con la caricia expresa la primera relación verdaderamente humana y que buscamos necesariamente en toda relación amorosa, es en realidad, expresión de la única relación que crea vínculo social, que crea civilización, que crea cultura, expresión de la profunda aceptación de nuestra existencia por "el otro", por otra, la madre " o quien por ella".*

Bé, i en tercer lloc i ja per acabar, voldria tornar al principi de les meves paraules, per compartir amb vosaltres aquest espai nou de

llibertat que estic aprenent a mirar i del que parlava a l'inici descrivint l'esmorzar.

Abans deia que en aquest esmorzar estic aprenent a ballar, i en aquest ball estic aprenent que els espais de llibertat estan a vegades en altres llocs diferents. Aquests, espais de dones, estan sovint en un lloc "altre", invisibles als ulls de la llibertat dels drets, de la llibertat individual, blanca, occidental, androcèntrica, que demana a les dones musulmanes que es treguin el vel per ser més lliures.

Perquè em sembla veure que "discriminades, submises i lligades als seus marits" les veiem nosaltres. I a més, el seu decidir sobre la pròpia vida és més o menys igual de lliure i no lliure que el nostre.

Diria doncs que el que ens passa, a les dones occidentals de la doble o triple jornada, és que no sabem posar mesura en moltes coses de la nostra vida.

El que ens passa, potser, és que el seu vel és el mirall dels nostres vels invisibles.

Nota:

1. PÉREZ de LARA, Núria. El pensar del alma, un regalo de la madre. *DUODA. Revista d'estudis feministes*, nº19, 2000, pp 67-88.